

14. Меерович М.И., Шрагина Л.И. Технология творческого мышления. Учебное пособие. 2-е изд., испр. и доп. М.: Альпина Паблишер, 2016. 506 с.
15. Первый семинар для разработчиков ТРИЗ – Петрозаводск-80. Журнал ТРИЗ. 1997. № 1. С. 19–26.
16. Пистрый В.И. Культурно-психологические аспекты властных отношений. Практична психологія в контексті культур: зб. наук. пр. / відп. ред. З.Г. Кісарчук. К.: НІКА-ЦЕНТР, 1998. С. 153–160.
17. Роговин М.С. Структурно-уровневые теории в психологии: методологические основы. Ярославль: ЯрГУ, 1977. 79 с.
18. Рыжов Б.Н. Системная психология (методология и методы психологического исследования). М.: МГПУ, 1999. 277 с.
19. Соколова Е.Е. Методологическое единство contra плюрализм: школа А.Н. Леонтьева против современной дихотомизации психологии. Теория и методология психологии. Постнеклассическая перспектива / отв. ред. А.Л. Журавлев, А.В. Юревич. М.: Ин-т психологии РАН, 2007. С. 286–312.
20. Философский словарь. / Под ред. И.Т. Фролова. М.: Изд. полит. л-ры, 1991. С. 142.
21. Чуприкова Н.И. Из опыта интеграции психологических знаний. Теория и методология психологии: постнеклассическая перспектива. Отв. ред. А.Л. Журавлев и А.В. Юревич, М., Изд-во «Институт психологии РАН», 2007. С. 459–483.
22. Шрагина Л.І. Психологія вербальної уяви: функціонально-системний підхід. Монографія. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 284 с.

УДК 159.923.2

ПСИХОЛОГІЧНА РЕСУРСНІСТЬ ЯК ІНДИКАТОР «ОСОБИСТІСНОГО ВКЛАДУ»

Штепа О.С., к. психол. н.,
доцент кафедри психології

Львівський національний університет імені Івана Франка

Особистісний вклад теоретично проаналізовано як вплив і як метаіндивідуальність. На засадах не-класичної психології зроблено висновок про те, що особистісний вклад є не впливом, а швидше акцептуванням значущої для людини події взаємин з іншими. Індикатором готовності особи до прийняття особистісного вкладу є її психологічна ресурсність, що обґрунтовано емпірично.

Ключові слова: особистість, особистісний вклад, метаіндивідуальність, психологічна ресурсність, рефлексія взаємин, діалог.

Личностный вклад теоретически проанализирован как влияние и как метаиндивидуальность. С позиций неклассической психологии сделан вывод о том, что личностный вклад является не воздействием, а скорее акцептированием значимого для человека события взаимодействия с другими. Индикатором готовности человека к принятию личностного вклада является его психологическая ресурсность, что обосновано эмпирически.

Ключевые слова: личность, личностный вклад, метаиндивидуальность, психологическая ресурсность, рефлексия взаимоотношений, диалог.

Shtepa O.S. PSYCHOLOGICAL RESOURCEFULNESS AS THE INDICATOR OF “PERSONAL’S ADDITION”

Is in theoretically analyzed the personal’s addition as an influence and as a metaindividuality. From the positions of nonclassical psychology is concluded, that the personal’s addition is not an impact, but rather an acceptance of significance for the person event of interaction with others. Indicator of a person's readiness to accept a personal’s addition is his psychological resourcefulness, which is grounded empirically.

Key words: personality, personal’s addition, metaindividuality, psychological resourcefulness, reflection of relationships, dialogue.

Постановка проблеми. Характеризуючи людей, яким властива особиста відповідальність і глибока зануреність у певний проект, можна сказати, що вони «вклали частину власної душі», зробили значущий особистісний внесок, часто відчутний іншими як ефект взаємин із цією особою. У психології особистісний вклад характеризують як процес і результат не зумовленої психологічним впливом особистісної зміни

учасників взаємодії [9, с. 234]. Можливість здійснення особистісного вкладу приваблива для людей тим, що її реалізація дає їм відчуття особистісної затребуваності, значущості, здійсненності. Водночас невізначена валентність особистісного вкладу як соціально-психологічного ефекту зумовлює доцільність аналізу особистісних перетворень суб’єктів взаємодії. Для здійснення функціонального аналізу особистісного

вкладу слід обґрунтувати психологічні дескриптори перетворень, що відбуваються з людиною за ефекту особистісного вкладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «особистісний вклад» було наведене проф. А. Петровським (1984 р.) у характеристиці феномена персоналізації [9, с. 234]. На думку вченого, людина здатна викликати значущі для іншої особи зміни, причому сама людина є учасником, але не спонукачем зміни іншого: «Індивід виступає як суб'єкт цих активно здійснюваних перетворень певним чином пов'язаних із ним людей. <...> У центрі уваги <...> опиняються *вклади* в інших людей, які суб'єкт вільно чи невільно здійснює через діяльність. Сутність цих «вкладів» – у тих реальних смислових перетвореннях, дієвих змінах інтелектуальної й афективно-потребової сфери особистості іншої людини, які здійснює діяльність індивіда і його участь у спільній діяльності» [9, с. 234–235]. Дослідження особистісного вкладу в парадигмі класичної психології було утруднене через дотримання методологічного положення щодо принциповості відносно відображення людиною дійсності. Отже, особистісний вклад слід було б характеризувати як форму психологічного впливу, що не відповідало суті вказаного поняття.

Проаналізувати вияв особистісного вкладу стало можливим у парадигмі неklasичної психології, яка звертає більшу увагу на процеси, а також визнає, що людина здатна не лише відображувати дійсність, а й породжувати її [7, с. 207]. В. Петровським особистісний вклад віднесено до психологічних феноменів метаіндивідуального простору, що виявляється в «діяльнісній присутності людини в людині», «відображеній суб'єктності» [10, с. 92, 102]. У зв'язку з представленістю «себе в Іншому» і «Іншого в собі» дослідник звертає увагу на розрив у тлумаченні учасниками взаємодії висловленого, що може зумовлювати (не)продуктивні конфлікти інтерпретацій, неможливість особи бути повним і єдиним автором певного спільного соціального дійства, зумовленість розуміння себе, Іншого, взаємин з Іншим рефлексивністю особистості [10, с. 102, 104]. Інтерпретативно можна охарактеризувати бачення В. Петровським особистісного вкладу як процесу представленості особистості в Іншому [10, с. 105, 106], за якого реалізується можливість бути собою, ставати тим, хто відбувається. Науковцем підкреслено, що за представленості особистості в Іншому унеможливується прагматичне, інструментальне ставлення до людини [10, с. 105, 106], що є проти-

лежним до трактування змісту психологічного впливу.

За психологічного впливу особа, яка є його ініціатором, розглядає того, на кого впливає, не як суб'єкта, а як об'єкт. Психологічний вплив тлумачать як процес і результат (не)спрямованої зміни однією особою поведінки іншої особи та її сприймання інформації [8, с. 521, 523]. Водночас соціальні психологи вирізняють особистий і особистісний вплив, ґрунтуючись на розумінні особистості як соціального конструйованого феномена [8, с. 528]. Так, особистий вплив тлумачать як особистісну якість, у якій розкривається здатність людини впливати на інших через спонування, «змінюючи не лише поведінку, а й погляди, мотиви, характер», причому сама особа не передбачає власної вигоди від такого впливу [8, с. 528]. Вплив, метою якого є досягнення особистого успіху й вигоди, характеризують як особистісний [8, с. 528]. Важливо підкреслити, що у виведенні особливостей особистісного впливу науковці ґрунтуються на розумінні особистісного як соціального конструйованого феномена, а особистого – як такого, що пов'язане із сутністю людини [8, с. 528]. Водночас у неklasичній психології особистість характеризують як «форму існування психіки людини, яка являє собою цілісність, здатну до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності й саморегуляції, має свій унікальний і неповторний внутрішній світ» [5, с. 11]. Формою існування особистості визначають досвід [11, с. 24] як «неповторне поєднання внутрішнього (індивідуального) і зовнішнього (соціокультурного) світів» [2, с. 30], а структурування досвіду проходить через процеси встановлення зв'язків між подіями [12, с. 24]. Отже, ефект особистісних змін імовірний лише за такої взаємодії, яка для її учасників має статус події, тобто чогось значущого.

Із погляду психології важливо, що виразником значущості може бути сама особистість. Зокрема, у концепції «значущого Іншого» А. Петровського (за М. Мелія [6, с. 168]) факторами значущості вказані авторитет, привабливість, статус влади. Водночас готовність до співпраці, забезпечення переживання іншим власної особистісної динаміки, інформативність охарактеризовані В. Крайчинською як здатності особистості, що дають їй змогу суб'єктного сприймання Іншого [4, с. 46], тобто надання йому статусу значущості через вияв інтересу.

Значущість, симпатію, референтність, владу дослідники означають як зовнішній критерій метаіндивідуальності особи

[1, с. 72]. Метаіндивідуальність тлумачать як певні вклади, що здійснює індивідуальність однієї людини в інших людей, провокуючи реальні зміни в їхній особистості [1, с. 71].

На основі аналізу інформації літературних джерел ми зробили висновок, що в характеристиці особистісного вкладу як соціально-психологічного феномена визначальною є готовність людини до сприймання Іншого як значущої події, основою якої є відкритість власного досвіду й інтерес до Іншого. Наслідком зацікавленості в Іншому стають особистісні перетворення того, для кого цей Інший є значущим. Помітною є ненавмисність і некорисливість ефекту «впливу» того, кого інший вважає значущим для себе. Це означає, що в особистісного вкладу немає ініціатора як такого. Отже, особистісний вклад неможливо зробити, але можна його дістати. Для цього необхідно, щоб у людини, яка орієнтується на особистісний вклад, були актуалізовані певні індикатори метаіндивідуальності, причому ці індикатори мають бути релевантні дескрипторам метаіндивідуальності Іншого, адже готовність віддати й бажання прийняти мають збігатися. Тому головними функціями таких індикаторів, вочевидь, є інтерпретативна та перетворювальна, оскільки через них людина позначає Іншого як значущого для себе, а також у цих самих характеристиках відзначає власні особистісні зміни. Водночас дотепер індикатори метаіндивідуальності не були схарактеризовані.

Результати нашого попереднього теоретичного дослідження щодо ресурсної зумовленості особистісного самоздійснення [15, с. 215] дають змогу стверджувати, що метаіндивідуальність пов'язана з психологічними ресурсами, які означено як опори, коди інтерпретування людиною досягнення, отриманого нею в її екзистенціальному досвіді. Серед головних функцій ресурсів щодо особистісного самоздійснення нами визначено інтерпретативну й перетворювальну функції. Важливим є те, що людина усвідомлює перетворення, що вона їх зазнає, приймаючи особистісний вклад. Отже, доцільніше характеризувати індикатором метаіндивідуальності не стільки самі психологічні ресурси, скільки психологічну ресурсність як здатність людини оперувати власними ресурсами, тобто їх знати, розміщувати й оновлювати. Ми припускаємо, що особливості психологічної ресурсності визначають атрибути значущості Іншого та зумовлюють здатність людини до самозміни внаслідок взаємодії із цим значущим Іншим.

Постановка завдання. Метою дослідження є емпірична характеристика психологічної ресурсності суб'єктів особистісного вкладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На наш погляд, особистісний вклад об'єктивується через показники взаємин, за якими людину характеризують стосунки з іншими за принципом «брати – давати». Отже, умовою реалізації особистісного вкладу є діалог. Індикаторами акмулювання й акцептування особистісного вкладу є психологічна ресурсність.

Ми припустили, що особи з високим рівнем психологічної ресурсності характеризуватимуться як значущі Інші, від яких особи з низьким рівнем психологічної ресурсності братимуть особистісний внесок. Завданнями дослідження були такі: 1) емпірично з'ясувати показники взаємин осіб із різним рівнем психологічної ресурсності; 2) емпірично виокремити психологічні ресурси, через які здійснюється акцептування особистісного вкладу; 3) експериментально прослідкувати перетворення особистості суб'єктів особистісного вкладу.

У дослідженні взяли участь 124 особи віком 20–56 років (студенти денної форми навчання психологічної та біологічної спеціальності III, V, VI курсів, а також слухачі другого року навчання, що здобувають спеціальність «Психологія» як другу вищу), із них 36% чоловіків і 64% жінок.

За допомогою опитувальника психологічної ресурсності [14] було визначено рівень і компоненти психологічної ресурсності досліджуваних. У зв'язку з висунутим припущенням, ми абстрагувались у результатах дослідження від даних осіб із середнім рівнем психологічної ресурсності. Установлено, що особи з низьким рівнем психологічної ресурсності ($N = 16$) характеризуються нижчим рівнем сформованості всіх її компонентів відносно осіб із високим рівнем психологічної ресурсності ($N = 32$), особливо за показниками вміння оперувати власними ресурсами (їх знання, уміщення й оновлення) (рис. 1).

Із метою з'ясувати показники взаємин осіб із різним рівнем психологічної ресурсності було застосовано методику оцінки й прогнозування психологічного розвитку ситуації міжособистісного впливу О. Бондаренко (за Т. Королюк [3, с. 60–61]). За результатами опитування визначені особливості надання значущості міжособистісним взаєминам особами з різним рівнем психологічної ресурсності (рис. 2).

Критерієм значущості взаємин і задоволеності ними є ранг за кожним із показників. Зокрема, рангом 2 позначені мате-

ріальні внески й психосоціальні цінності як показники рівновеликих вкладів і втрат осіб із різним рівнем психологічної ресурсності. Ранг 3 показника «екзистенційні жертви» означає, що у взаєминах осіб із високим і низьким рівнем психологічної ресурсності отримані блага перевищують жертви. Взаємин із рангом 1, тобто таких, у яких жертви перевищують набуття, не встановлено. За нашим припущенням, особистісний вклад відбуватиметься в незбалансованих взаєминах. Тому до подальшого аналізу були включені такі показники взаємин, за якими в осіб із різним рівнем психологічної ресурсності були встановлені відмінності в наданні значущості, а саме: почуття, що переживаються, і смислові набуття. Зокрема, особи з високим рівнем психологічної ресурсності характеризують почуття, що вони їх переживають у взаєминах, як такі, що радують їх; рівень смислових надбань розкриває високий ступінь повноти їхнього буття. Водночас особи з низьким рівнем психологічної ресурсності характеризують власні почуття у взаєминах як нейтральні, а ступінь повноти життя – як середній. За допомогою кореляційного аналізу визначено наявність оберненого зв'язку ($r = -0,57$, $p < 0,05$) за показником «смисложиттєві набуття» між підгрупами осіб із різним рівнем психологічної ресурсності.

Із метою виокремити психологічні ресурси, через які здійснюється акцептування особистісного вкладу, було застосовано

кластерний аналіз, унаочнення результатів якого на дендрограмі (рис. 3) дає змогу констатувати, що до кластера психологічних ресурсів осіб із високим рівнем психологічної ресурсності залучений ресурс творчості (Var20) осіб із низьким рівнем психологічної ресурсності.

Водночас до кластеру ресурсів осіб із низьким рівнем психологічної ресурсності залучені ресурси прагнення мудрості (Var8) і самореалізації у професії (Var10) осіб із високим рівнем психологічної ресурсності.

За допомогою кореляційного аналізу ($p < 0,05$) було встановлено, що смисложиттєві набуття осіб із високим рівнем психологічної ресурсності пов'язані з такими їх ресурсами, як допомога іншим ($r = 0,67$), доброта до людей ($r = 0,54$), знання власних ресурсів ($r = -0,53$), вміння оновлювати власні ресурси ($r = -0,46$), вміння вміщувати власні ресурси ($r = -0,46$), а також обернено пов'язані з ресурсом успіху ($r = -0,62$) осіб із низьким рівнем психологічної ресурсності. Почуття, що переживаються особами з високим рівнем психологічної ресурсності, пов'язані з їх ресурсами віри в добро ($r = 0,42$) і роботи над собою ($r = 0,41$), а також обернено пов'язані з ресурсом творчості ($r = -0,45$) осіб із низьким рівнем психологічної ресурсності.

Смисложиттєві набуття осіб із низьким рівнем психологічної ресурсності пов'язані з такими їх ресурсами, як успіх ($r = 0,49$),

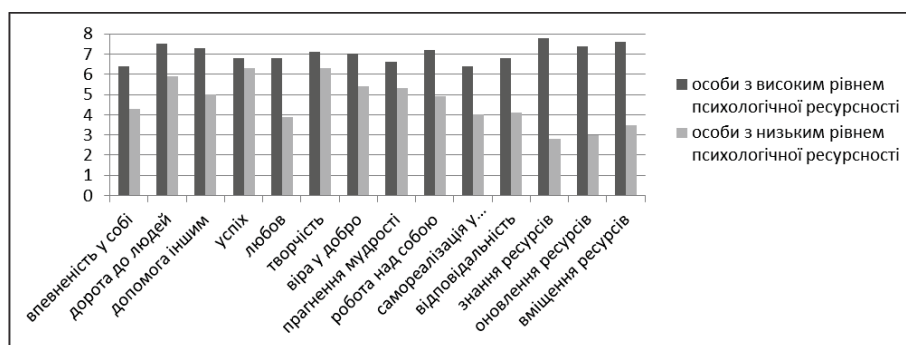

Рис. 1. Вияв психологічних ресурсів у осіб із різним рівнем психологічної ресурсності (t-test, $p < 0,01$)

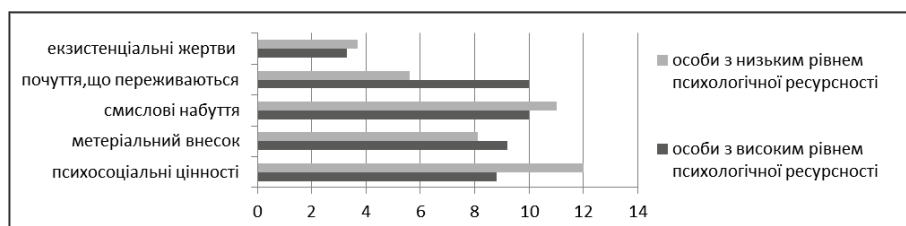

Рис. 2. Показники значущості міжособистісних взаємин за О. Бондаренко в осіб із різним рівнем психологічної ресурсності (бали)

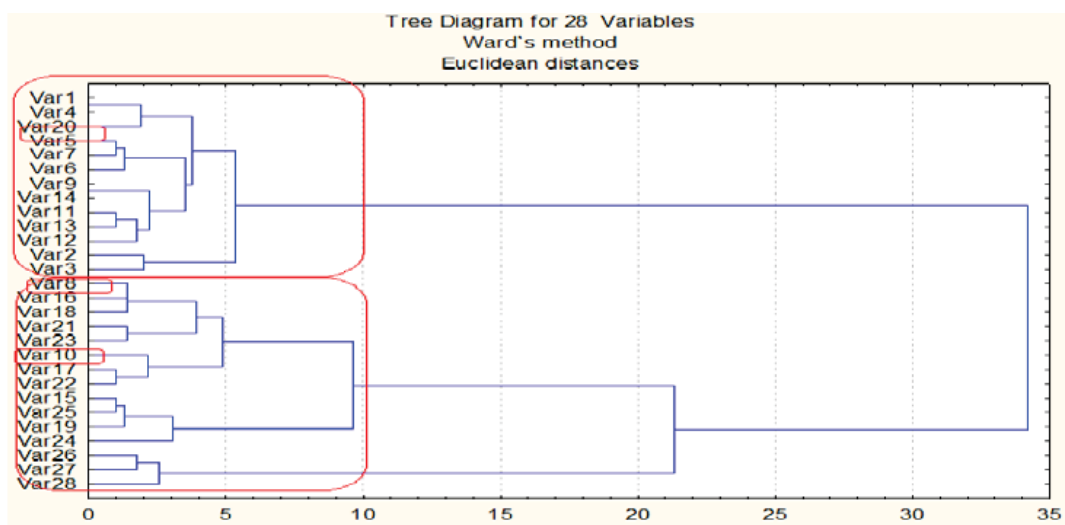
творчість ($r = 0,59$), самореалізація в професії ($r = -0,59$), уміння вміщувати власні ресурси ($r = -0,60$), а також обернено пов'язані з ресурсом віри в добро ($r = -0,68$) осіб із високим рівнем психологічної ресурсності. Почуття, що переживаються особами з низьким рівнем психологічної ресурсності, пов'язані з їх ресурсами впевненості в собі ($r = 0,59$), успіху ($r = 0,63$), любові ($r = 0,63$), а також пов'язані з ресурсами творчості ($r = -0,40$), самореалізації в професії ($r = -0,51$), прагнення мудрості ($r = 0,67$), відповідальності ($r = 0,58$) осіб із високим рівнем психологічної ресурсності.

Вияв особистісного вкладу у взаєминах було простежено за допомогою моделювання ситуації діалогу. Кожен учасник моделювального експерименту отримав набір із 22 афоризмів, з яких спочатку мав скласти діалог власного Я-рефлексивного та Я-можливого, потім узяти участь у діалозі з іншими 3–4 особами одночасно, далі – знову реалізувати внутрішній діалог. Кожен етап діалогу учасники завершували резюме, яким могли бути афоризми, задіяні у відповідному діалозі. До й після моделювального експерименту учасники відповідали на запитання опитувальника психологічної ресурсності. Учасники могли оперувати такими афоризмами.

1. Будь-яка стіна – це двері (А. Крісті).
2. Бути – значить бути для іншого (М. Бланшо).
3. Ваші слабкості являють собою ваші нерезалізовані потенційні можливості (Т. Марез).
4. Вхід зазвичай там само, де й вихід (С. Єжи Лец).
5. Найбільша помилка – відмовитися від надії (П.С. Брегг).
6. Жити – значить не лише змінюватися, але

- й залишатися собою (П. Леру).
7. Життя – це картина, яку ми пишемо, а не завдання, яке слід розв'язати (О. Уендлер Холмс).
8. Змінитися не може ніхто, але кожен може стати кращим (Е. Фейхтерслебен).
9. Епоху можна вважати завершеною, коли вичерпалися її основоположні ілюзії (А. Міллер).
10. Ніхто не може викликати у вас почуття власної неповноцінності без вашої згоди (Ел. Рузвельт).
11. Мудрість – це розум, постійний на совісті (Ф. Іскандер).
12. Я ніколи не змінювалась. Я просто все більше й більше стаю собою (Д.-К. Оутс).
13. Любов – це коли хтось може повернути людині саму себе (Р. Бредбері).
14. Страждати легше, ніж розв'язувати проблему <...> визнання провини та бідкання – лише заміна дії (Б. Хеллінгер).
15. Талант – це здатність віднайти власну долю (Т. Манн).
16. Чекають свого часу лише ті, для кого він ніколи не настане (Г. Ландау).
17. Щоб «стати краще», ми не маємо змінювати реальність. Нам лише слід позбавитися ілюзій (Дж. Енрайт).
18. Люди частіше капітулюють, ніж зазнають невдачі (Г. Форд).
19. Колишня любов – джерело сили, теперішня – результат сили (І. Ялом).
20. Мрії – це наріжні камені нашого характеру (Г. Торо).
21. Два найвеличніших тирані на землі – випадок і час (І. Гердер).
22. Наші мрії – це плани Бога стосовно нас (N*).

Указані афоризми найчастіше використовувались учасниками тренінгу актуалізації особистісно-екзистенційних ресурсів методом самоаналізу [13]. Афоризми було обрано як форму об'єктивування самоконструювання особи [12], а також із метою уможливлення математичного

Рис. 3. Дендрограма ресурсів осіб із різним рівнем психологічної ресурсності (1–14 – ресурси осіб із високим рівнем психологічної ресурсності, 15–28 – ресурси осіб із низьким рівнем психологічної ресурсності)

опрацювання результатів дослідження. Ми припустили, що особистісний вклад виявиться в акцептуванні ресурсів дискурсу під час діалогу однією зі сторін міжособистісних взаємин.

У результаті моделювального експерименту було з'ясовано, що особи з високим рівнем психологічної ресурсності у внутрішньому діалозі презентували Я-рефлексивне через афоризм «3. Ваші слабкості являють собою ваші нереалізовані потенційні можливості (Т. Марез)», що був пов'язаний ($p < 0,05$) із ресурсом віри в добро ($r = -0,59$). Я-можливе було представлене як «7. Життя – це картина, яку ми пишемо, а не завдання, яке слід розв'язати (О. Уендлер Холмс)», що пов'язано з умінням оновлювати ресурси ($r = -0,51$). Резюме внутрішнього діалогу – «17. Щоб «стати краще», ми не маємо змінювати реальність. Нам лише слід позбавитися ілюзій (Дж. Енрайт)», що було пов'язано ($p < 0,05$) із такими ресурсами, як робота над собою ($r = -0,48$), віра в добро ($r = 0,61$), уміння оновлювати ресурси ($r = -0,41$). У діалозі з іншими Я осіб із високим рівнем психологічної ресурсності було представлено таким афоризмом: «7. Життя – це картина, яку ми пишемо, а не завдання, яке слід розв'язати (О. Уендлер Холмс)», а Інші (репліки, які найчастіше до них були звернуті іншими) – «16. Чекають свого часу лише ті, для кого він ніколи не настане (Г. Ландау)» і «17. Щоб «стати краще», ми не маємо змінювати реальність. Нам лише слід позбавитися ілюзій (Дж. Енрайт)». Резюме діалогу з іншими – «17. Щоб «стати краще», ми не маємо змінювати реальність. Нам лише слід позбавитися ілюзій (Дж. Енрайт)». У повторному внутрішньому діалозі Я-рефлексивне осіб із високим рівнем психологічної ресурсності було представлено таким афоризмом: «4. Вхід зазвичай там само, де й вихід (С. Ёжи Лец)», що було пов'язано з ресурсом допомоги іншим ($r = 0,60$). Я-можливе було презентоване через «3. Ваші слабкості являють собою ваші нереалізовані потенційні можливості (Т. Марез)», що пов'язано з ресурсом прагнення мудрості ($r = 0,57$), а також «16. Чекають свого часу лише ті, для кого він ніколи не настане (Г. Ландау). 17. Щоб «стати краще», ми не маємо змінювати реальність. Нам лише слід позбавитися ілюзій (Дж. Енрайт)», що пов'язано з ресурсом самореалізації в професії ($r = 0,60$). Резюме повторного внутрішнього діалогу було «7. Життя – це картина, яку ми пишемо, а не завдання, яке слід розв'язати (О. Уендлер Холмс)», пов'язано з ресурсом роботи над собою ($r = -0,47$); «11. Мудрість – це

розум, настояний на совісті (Ф. Іскандер)», що пов'язано з умінням уміщувати власні ресурси ($r = 0,36$).

Особі з низьким рівнем психологічної ресурсності у внутрішньому діалозі представили Я-можливе через «6. Жити – значить не лише змінюватися, але й залишатися собою (П. Леру)», що пов'язано ($p < 0,05$) із ресурсом успіху ($r = 0,57$). На статистично значущому рівні презентацій Я-рефлексивного не було встановлено. Резюме внутрішнього діалогу – «22. Наші мрії – це плани Бога стосовно нас (N^*)», що було пов'язано з ресурсами успіху ($r = -0,66$) і впевненості в собі ($r = -0,68$). У діалозі з іншими Я осіб із низьким рівнем психологічної ресурсності було представлено таким афоризмом: «12. Я ніколи не змінювалась. Я просто все більше й більше стаю собою (Д.-К. Оутс)»; «18. Люди частіше капітулюють, ніж зазнають невдачі (Г. Форд)» і «19. Колишня любов – джерело сили, теперішня – результат сили (І. Ялом)», а Інші (репліки, що найчастіше до них були звернуті іншими) – «7. Життя – це картина, яку ми пишемо, а не завдання, яке слід розв'язати (О. Уендлер Холмс)». Резюме діалогу з іншими – «20. Мрії – це наріжні камені нашого характеру (Г. Торо). 21. Два найбільших тирані на землі – випадок і час (І. Гердер). 22. Наші мрії – це плани Бога стосовно нас (N^*)». У повторному внутрішньому діалозі Я-рефлексивне осіб із низьким рівнем психологічної ресурсності було представлено афоризмом «3. Ваші слабкості являють собою ваші нереалізовані потенційні можливості (Т. Марез)». Я-можливе було презентоване через «7. Життя – це картина, яку ми пишемо, а не завдання, яке слід розв'язати (О. Уендлер Холмс)». Резюме повторного внутрішнього діалогу було «16. Чекають свого часу лише ті, для кого він ніколи не настане (Г. Ландау)». Я-рефлексивне, Я-можливе, резюме повторного внутрішнього діалогу осіб із низьким рівнем психологічної ресурсності були пов'язані з ресурсом самореалізації в професії ($r = -0,68$).

Головні результати дослідження щодо психологічної ресурсності як індикатора особистісного вкладу є такими:

1) визначальним показником взаємин осіб із різним рівнем психологічної ресурсності є смислові набуття, що характеризуються через можливість перетворювати життя, задоволеність спілкуванням, відчуттям надійності, можливість відчувати себе справжнім, мати відчуття сокровенності особистості. Між рівнем смислових набуттів ресурсних і нересурсних осіб має місце обернений зв'язок. Також важливим аспек-

том взаємин є почуття, що в них переживаються. Зокрема, ресурсні люди відчувають радість, зацікавленість, упевненість, а нересурсні, окрім задоволення, відчувають страх, печаль, недовіру. Смисложиттєві набуття, що їх нагромаджують ресурсні особи, а також радість від взаємин з іншими пов'язані з їх умінням оперувати власними ресурсами та здійснювати роботу над собою. Особи з низьким рівнем психологічної ресурсності презентують себе у взаєминах через ресурси творчості й успіху. Відчуття повноти життя ресурсних осіб не поповнюється ресурсом успіху нересурсних, а рівень повноти буття нересурсних не примножується ресурсом віри в добро від ресурсних. Отже, «успіхи» нересурсних не стають прикладом для ресурсних, а милосердя й відсутність відчаю ресурсних не є достатньо значущою подією для реорганізації життя нересурсними;

2) ресурсні особи чутливі до творчості нересурсних як способу самопрезентації у взаєминах, але реагують не неї неспокоєм, імовірно, вони сприймають творчість нересурсних як епатаж. Нересурсні особи сприйнятливі до самореалізації в професії ресурсних осіб, але це викликає в них недовіру й стурбованість, тобто заздрощі;

3) метаіндивідуальність нересурсних є нерозбірливою: у діалог з іншими вони включаються з неформальним Я-рефлексивним, що характеризує їх невизначену життєву позицію та схильність покладати на інших відповідальність за розвиток подій. У діалозі з іншими їхнє Я не є одним із Я-можливих, а є новим Я, що виникає в процесі взаємин. При цьому таке Я є роздвоєним. Вони чутливі до сильного Я інших настільки, що акцептують його, як власне Я-можливе, забуваючи про власні щойно сконструйовані Я. Ілюстрацією акцептованого ними Я є афоризм «Життя – це картина, яку ми пишемо, а не завдання, яке слід розв'язати (О. Уендлер Холмс)». Резюме їхніх рефлексій щодо досвіду взаємин з іншими є несприятливим для самоздійснення («Чекають свого часу лише ті, для кого він ніколи не настане (Г. Ландау)»), оскільки не лише видається песимістичним, а й пов'язане з низьким рівнем ресурсу роботи над собою.

Метаіндивідуальність ресурсних осіб є виразною: у діалозі із собою й іншими вони рефлексують над роллю ілюзій у саморозвитку («Щоб «стати краще», ми не маємо змінювати реальність. Нам лише слід позбавитися ілюзій (Дж. Енрайт)»). У діалозі

зі з іншими презентують себе через одне з власних Я-можливих. Як до значущої події ставляться до реплік інших, що співзвучні тій проблемі, яку вони почали розв'язувати у внутрішньому діалозі; відрефлексовують подієвість взаємин з іншими через прийняття й відхилення нового досвіду завдяки ресурсу роботи над собою. Водночас через оновлення ресурсів приймають нове етичне життєве рішення («Мудрість – це розум, настояний на совісті»);

4) зорієнтованість нересурсних осіб на особистісний вклад виявляється в акцептуванні ними Я-Іншого як власного Я-можливого. Це нове Я не обов'язково конструктивне, але вони приміряють на себе те, що видалося їм яскравим, вражаючим. Водночас позитивними перетвореннями внаслідок отриманого особистісного вкладу є поява Я-рефлексивного. Психологічно ресурсні дістають особистісний вклад через використання діалогу з іншими як способу самоверифікації. Перетворення особистості ресурсних осіб у зв'язку з особистісним вкладом пов'язані зі здатністю до етичного вибору.

Результати дослідження показали, що отримати особистісний вклад можуть особи з різним рівнем психологічної ресурсності, але те, як вони застосують цей досвід в особистісному самоздійсненні, зумовлене їх умінням оперувати власними ресурсами та рівнем сформованості ресурсу роботи над собою. Тому гіпотеза дослідження підтверджена частково.

Висновки з проведеного дослідження. Результати дослідження несподівано вказали на те, що особистісний вклад неможливо отримати, але можна дістати. Виразність особистості, її метаіндивідуальність зумовлена рівнем актуалізованості психологічної ресурсності. Водночас низький рівень психологічної ресурсності також дає змогу отримати особистісний вклад, але інтерпретація наявного дає змогу залучити його лише до активностей, але не до власних можливостей. Результати експериментальної частини дослідження показали, що доцільно прослідкувати особливості особистісного вкладу, що його можуть дістати психологічно ресурсні особи від таких само ресурсних. Важливо для підготовки психологів застосовувати методи активного соціально-психологічного навчання з метою актуалізації їх психологічної ресурсності й увиразнювання метаіндивідуальності як особистісно й професійно значущих властивостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вяткин Б. Метаиндивидуальность и ее проявления у учителей начальных классов. Вопросы психологии. 2001. № 3. С. 70–78.
2. Гапон Н. Категория досвіду в модерній та пост-модерній психологічній науці. Людина у сучасному світі. У трьох книгах. Книга 2. Психолого-антропологічний контекст: колективна монографія; за заг. ред. д-ра філос. наук, проф. В. Мельника. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. С. 28–51.
3. Королюк Т. Проблема использования отечественных психотехник в консультативной и психотерапевтической работе. Практична психологія та соціальна робота. 2013. № 2. С. 57–63.
4. Крайчинська В. Життєвий досвід особистості: суперечливі соціально-психологічні настановлення. Наукові студії з соціальної та політичної психології: зб. статей / АПН України, Ін-т соціальної та політичної психології. Редкол.: С. Максименко, М. Слюсаревський та ін. К.: Міленіум, 2006. Вип.13(16). С. 43–49.
5. Максименко С. Поняття особистості у психології. Психологія і особистість. 2016. №1(9). С. 11–17.
6. Мелия М. Адекватное позиционирование коуч-консультанта в свете трехмерной модели «значимого другого» А.В. Петровского. Развитие личности. 2014. № 2. С. 159–172.
7. Морозова Е. Психологические механизмы становления зрелости личности у подрастающего поколения средствами образовательной среды. Электронный журнал «Психологическая наука и образование». 2011. № 3. URL: www.psyedu.ru.
8. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія: Підручник: у 2 кн. Кн.1: Соціальна психологія особистості і спілкування. К.: Либідь, 2004. 576 с.
9. Петровский А. Вопросы истории и теории психологии: Избранные труды. М.: Педагогика, 1984. 272 с.
10. Петровский А., Петровский В. Категориальный строй психологии сегодня. Развитие личности. 2014. № 2. С. 92–124.
11. Тітов І. Інтегративна модель структурно-функціональної організації особистості. Психологія і особистість. 2016. № 1(9). С. 18–28.
12. Чепелева Н. Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник самопроєктування особистості. Наука і освіта. 2014. № 9. С. 22–26.
13. Штепа О. Авторський тренінг «Самоаналіз та актуалізація особистісно-екзистенційних ресурсів» та результати його апробації у групі студентів-психологів. Практична психологія та соціальна робота. 2014. № 6. С. 22–37.
14. Штепа О. Опитувальник психологічної ресурсності особистості: результати розробки й апробації авторської методики. Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за наук. ред. С. Максименка, Л. Онуфрієвої. Вип. 39. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2018. С. 380–399.
15. Штепа О. Тренди ресурсного дискурсу особистісного самоздійснення. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Психологічні науки: зб. наук. праць / за ред. І. Савенкової. № 2(18), 2017. Миколаїв: МНУ імені О. Сухомлинського, 2017. С. 210–216.